

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут держави і права імені В.М. Корецького

**ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ,
ПРИРОДОРЕСУРСНИХ ТА КОСМІЧНИХ ВІДНОСИН
ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРАВО, ІНСТИТУЦІЇ,
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**

До 30-річчя Закону України
«Про охорону навколишнього природного середовища»
та 20-річчя Земельного кодексу України

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
м. Київ, 12 листопада 2021 року

Київ
Видавництво «Наукова Столиця»
2021

УДК 349.4/.6

E45

Редакційна колегія:

Малишева Н.Р., докт. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України (відповідальний редактор),
Кулинич П.Ф., докт. юрид. наук, проф., член-кор. НАПрН України; **Олещенко В.І.** – канд. геогр.
 наук, доцент, **Красіліч Н. М.** – канд. юрид. наук, доцент.

E45 Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). – К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. – 232 с.

ISBN 978-617-7649-48-8

До Збірника матеріалів включено наукові доповіді та повідомлення, представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції, організованій Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України з нагоди 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України і проведеної в дистанційному режимі 12 листопада 2021 р.

Предмет обговорення – історичні передумови ухвалення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (25 червня 1991 р.) та Земельного кодексу України (25 жовтня 2001 р.), їх роль у формуванні сучасної системи вітчизняного законодавства, досвід та проблеми реалізації положень цих актів, наукові засади подальшого розвитку, прискорення проведення систематизації екологічного, земельного та іншого природоресурсного законодавства в контексті реалізації принципів сталого розвитку, політики України щодо євроінтеграції та децентралізації владних повноважень, а також нові можливості, пов'язані з впровадженням сучасних інформаційних технологій у систему законодавства та відповідної діяльності.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

ISBN 978-617-7649-48-8

© Інститут держави і права імені
 В. М. Корецького НАН України, 2021
 © Видавництво «Наукова Столиця», 2021

правових дисциплін, в окремих випадках він навіть має деякі переваги. Разом з тим, адаптація цього методу до комплексу еколого-правових дисциплін, які викладаються у вищій школі, та алгоритм створення кейсів потребують подальших досліджень.

Водночас, паралельно із удосконаленням методики навчання, вбачається доцільним також переосмислення практичної складової професійної підготовки майбутніх юристів-екологів шляхом запровадження нових, практично орієнтованих, курсів та спецкурсів.

Одним із можливих варіантів може бути створення спеціалізації «Еколого-правовий консалтинг бізнесу», в межах якої, із урахуванням основних видів юридичної діяльності, підготовка студентів може здійснюватися шляхом опанування курсів і спецкурсів, пов'язаних із еколого-правовим регулюванням окремих видів господарської діяльності, вирішенням еколого-правових конфліктів (спорів), представництвом екологічних інтересів в органах державної влади, захистом екологічних прав у судах тощо.

Перелік використаних джерел:

1. Бондарчук О.Г. Упровадження кейс-методу як засобу формування професійних компетентностей майбутніх юристів-господарників. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 1. С. 79-83.
2. Кобецька Н.Р. Особливості викладання екологічного права України: теоретико-прикладні аспекти. Науково-практичний журнал «Екологічне право». 2020. Вип. 4. С. 20-25.

ЯРЕМАК З.В.,
канд. юрид. наук, доц., Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

Екологічні відносини за своєю природою є неоднорідними, так як основою цих відносин є взаємодія людини і природи, яка сама по собі носить досить складний, внутрішньо суперечливий та нерозривно взаємозалежний характер.

В основу взаємодії людини і природи покладено реалізацію потреб та інтересів, які за своєю суттю мають протилежний за змістом характер: з однієї сторони, задоволення економічних потреб природокористувачів, що визначають специфіку використання природних ресурсів, з іншої, – екологічних, спрямованих на

забезпечення цілісності екосистеми, її охорони та відтворення природних ресурсів. Таким чином, в основу взаємодії людини і природи закладена конфліктність інтересів, насамперед, екологічних та економічних.

Законодавчо визнаючи різноплановий характер інтересів, які прагнуть реалізувати суб'єкти, вступаючи у екологічні правовідносини, розуміємо, що на практиці така взаємодія є передумовою виникнення еколого-правових конфліктів. Відтак першочерговим завданням постає розробка механізму врегулювання конфлікту з метою досягнення компромісу у взаємовідносинах.

Направляючим вектором правового консенсусу, на думку А. А. Соколової, виступають принципи права [1, с. 7]. С. С. Алексєєв стверджує, що визначальною фундаментальною цінністю права, правового регулювання є специфічні правові ідеї та принципи [2, с. 99].

Виходячи з цього, пошук інституційних принципів узгодження інтересів в еколого-правовому конфлікті в першу чергу лежить в площині правового регулювання екологічного права. Фундаментальні принципи екологічного права в своїй сукупності сприяють досягненню поставленої мети.

Перш за все, основоположним для регулювання екологічних відносин, в тому числі конфліктного характеру, є міжнародний принцип сталого розвитку, на основі якого в Україні було розроблено національну систему цілей сталого розвитку та закріплено указі Президента України від 30 вересня 2019 р. «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року.

Даний принцип знайшов подальший розвиток у спеціальних галузевих принципах екологічного права таких, як науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства; пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності; екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій та ряду інших, визначених ст. 3 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», які деталізовані в поресурсному законодавстві.

Водночас, як наголошують вчені Ю. С. Шемшученко та В. В. Костицький, «застосування будь-якого принципу охорони довкілля не може призводити до порушення іншого принципу, перш за все головного принципу екологічного права – права людини на сприятливе для життя довкілля, який має лягти в основу екологічної політики держави, визначати зміст та особливості реалізації екологічної функції держави у сучасних умовах» [3, с. 71].

Екологічне право як соціальна цінність та регулятор суспільних відносин спрямоване на те, щоб максимально розвинути механізм взаємодії різних суб'єктів екологічних правовідносин з метою гармонізації їх інтересів, і, як наслідок, зменшення можливостей виникнення конфліктних ситуацій.

Правові інститути екологічного права, які запобігають виникненню екологічного конфлікту, це ті, що регулюють правомірну поведінку суб'єктів екологічних відносин. Мова йде про еколого-правові норми, які визначають порядок здійснення діяльності у сфері використання природних ресурсів та охорони довкілля, наприклад процедура отримання дозволів на той чи інший вид використання природних ресурсів із деталізованим нормативно закріпленим порядком значно звужує сферу екологічної конфліктності. Законодавче закріплення правового статусу суб'єктів екологічних правовідносин із чітко визначеними екологічними імперативами до господарської діяльності також сприяє зниженню детермінації конфліктної взаємодії і т. д.

Водночас, аналізуючи можливості екологічного права для врегулювання еколого-правового конфлікту, варто відзначити, що, як правило, норми екологічного права носять превентивний характер та забезпечують в переважній частині попередження виникнення конфлікту.

Питання врегулювання (розв'язання, вирішення) недостатньо визначено нормами екологічного права. «Можливості права, – наголошує О. Л. Дубовік, – у вирішенні екологічних конфліктів в принципі є обмеженими. Це зумовлено тим, що сторони конфлікту протиставляють себе праву і правові приписи у такому разі не спрацьовують; позиції сторін не кваліфікуються на основі правових норм, тобто є юридично нейтральними; не визначаються правом і процедури розв'язання конфліктів» [4, с. 117].

Почнемо з того, що першопочатково потребує легального закріплення поняття еколого-правового конфлікту із визначенням правових ідентифікуючих ознак даного явища. Чинне національне законодавство послуговується терміном «спір»

без визначення його змісту. Так, загальні норми екологічного права, так і спеціальні щодо окремого природного ресурсу, оперують поняттям «спір у галузі охорони навколишнього природного середовища» (розділ XIV закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»), «земельний спір» (глава 25 Земельного кодексу України), «спори з питань охорони, захисту, використання та відтворення лісів» (глава 21 Лісового кодексу України) і т. д.

Не вдаючись до глибинного аналізу та розмежування понять «конфлікт» та «спір», зауважимо, що сама природа екологічних відносин за своєю суттю носить конфліктний характер (йдеться про конфлікт інтересів, у першу чергу економічних та екологічних), а тому зведення конфлікту виключно до правового спору значно обмежує можливості його врегулювання. Йдеться про те, що еколого-правовий конфлікт може виникати із правомірної поведінки суб'єктів, що не пов'язано із порушенням, оспорюванням чи невизнанням прав та законних інтересів, а відтак ті механізми, які нормативно визначені для вирішення спору (судовий, позасудовий порядок) на основі закону не зможуть забезпечити належний механізм врегулювання конфлікту, метою якого є узгодження інтересів.

Безперечно, сучасна система права володіє широким інструментарієм вирішення правового конфлікту. Мова йде, насамперед, про самостійні галузі процесуального права, які спеціалізуються на вирішенні спору. Відтак для врегулювання еколого-правового конфлікту можливо використовувати як традиційні механізми розв'язання спору (із вдосконаленням та адаптацією правових норм до специфіки екологічних спорів), так і розвивати позасудові форми. На наше тверде переконання саме розвиток другого напрямку та формування самостійного правового інституту екологічного права, що спеціалізується на врегулюванні саме еколого-правових конфліктів, сприятиме запровадженню ефективного механізму управління екологічними конфліктами.

В обґрунтування висунутої тези зазначу, що в умовах практичної реалізації концепції сталого розвитку суспільства перевагу потрібно надавати саме альтернативним формам та способам врегулювання протиріч, які сприятимуть ефективному вирішенню екологічних конфліктів з максимальним урахуванням законних соціально прийнятних інтересів усіх учасників. З цією метою необхідно удосконалити механізм правового регулювання нетрадиційних процедур врегулювання конфліктних ситуацій, що сприятиме їх розвитку та можливості в майбутньому стати повноцінною альтернативою судовій, адміністративній та іншим юрисдикційним формам розв'язання спорів.

Перелік використаних джерел:

1. Соколова А. А. Механизм согласования интересов в процессе формирования права. Право и демократия: Сб. науч. тр. / Редкол.: В. Н. Бибило (отв. ред.) и др. Мн.: БГУ, 2003. Вып. 14. URL: https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/20957/1/4_соколова.pdf (дата звернення: 27.10.2021).
2. Алексеев С. С. Тайна и сила права. Наука права: новые подходы и идеи. Право в жизни и судьбе людей. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Норма, 2009. 176 с.
3. Шемшученко Ю. С., Костицький В. В. Про соціальну обумовленість сучасних проблем теорії та методології екологічного права. Екологічне право України. № 1-2 (2017). С 66-74.
4. Дубовик О. Л. Экологическое право и экологические конфликты. Право и политика. 2006. № 5. С. 116 – 136.

***ДАВИДОВИЧ К.О.,**
аспірантка, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ВІДТВОРЕННЯ ПРИРОДНИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У науковій літературі неодноразово було зазначено, що екологічні проблеми потребують загальної координації дій між усіма країнами світу. Загальновизнаними формами співробітництва у вирішенні світових проблем є загальна організація конференцій наукової чи практичної спрямованості, обмін досвідом між країнами світу, укладення офіційних угод або договорів, які мають на меті загальну координацію дій у сфері охорони природи, діяльність міжнародних громадських організацій, партій, тощо. У контексті цього, дослідження законодавства щодо відтворення природних рослинних ресурсів в різних правових системах є вкрай важливим, оскільки, перш за все, надає можливість визначити багатоаспектність поняття відтворення природних рослинних ресурсів, а також підходи, які застосовуються законодавцями різних правових систем.

Отже, існує нагальна потреба врахування процесів глобалізації, у тому числі правової [1, с. 193]. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 55/102 2000 р., зокрема, зазначає, що глобалізацію слід розглядати не тільки як економічний процес, бо вона також має соціальні, політичні, екологічні, культурні і правові аспекти [2, с. 526]. У цьому контексті зміни у праві, на думку авторів підручника, зумовлюються певними глобалізаційними процесами, наприклад, посиленням ролі міжнародно-правового регулювання.